

STRUČNÁ GENEZE JEDNOHO DOBRÉHO NÁPADU. Cyklický seminář pro učitelky MŠ okresu Tábor nespádl z nebe. A také není tak docela pravda, že by tábořský okres přišel s nápadem na jeho uspořádání jako první. Průřitru si — pokud mám spolehlivé informace — drží okres Český Krumlov. Ale začněme od Adama, což v tomto případě znamená od Jiřího Pokorného.

Jiří Pokorný, metodik krajského kulturního střediska v Českých Budějovicích, tedy pracovník resortu kultury, dal svému krajskému poradnímu sboru pro amatérské loutkářství za úkol metodicky a odborně působit na učitelky mateřských škol, tedy na pracovníce resortu školství, protože jejich zájmová činnost spoluvytváří obraz amatérského loutkářství a navíc jejich pracovní náplň úzce souvisí s oblastí dramatické výchovy a vlastně je dnes její součástí — protože dramatická výchova se stala součástí osnov MŠ (viz předchozí čísla ČSL).

Blanka Rožánková, vedoucí dětských souborů v Bechyni a členka krajského poradního sboru pro amatérské loutkářství, si tento úkol vzala za svůj. Projednala ho s Okresním poradním sborem v Táboře, informovala se v vlastní iniciativě o zkušenostech, které s cyklickým školením učitelky MŠ v oboru dramatické výchovy a práce s loutkou získali v okrese Český Krumlov a rok dřív (tam měl seminář ještě řadu začátečnických nedostatků, zejména v nepromyšlené a nedotažené koncepci, v nahodilém výběru lektorků a také v tom, že lektorský sbor nebyl koordinován), domluvila se s metodičkou OKS Tábor Ivou Zemanovou (která ji velice ochotně vyšla vstříc) a s Alenou Bláhovou, vedoucí známého loutkářského souboru učitelky MŠ v Sezimově Ústí Nehajanky,

ale také předsedkyní Okresního poradního sboru pro loutky a současně vedoucí sekce literární výchovy při Okresním pedagogickém středisku v Táboře, a vstoupila v jednání s inspektorkou okresu Tábor.

Dnes už je jasné, že cyklický seminář, jehož pořadatelé jsou Okresní kulturní středisko Tábor a tábořský Okresní pedagogický středisko a který je v současné době [začátek března] ve své polovině, má velmi dobrou úroveň a příznivý ohlas u posluchačů-učitelky MŠ. Neříte tedy divu, že v Českém Krumlově, tedy v kolébce tohoto nápadu, uvažují vážně o tom, že by cyklické školení učitelky MŠ ve svém okrese zopakovali, tentokrát ovšem — po zkušenostech vlastních i z Tábora — promyšleněji, s jasnější koncepcí a lepším lektorským obsazením. (pk)

DĚTI HRY DIVADLO

Brzy poté, co vyšlo 1. číslo letošního ročníku Československého loutkáře, v němž se poprvé objevila podruбрика *Mis to pro mateřinky, jsem se dostlechl, že se Alena Bláhová rozzlobila. Ani se nedivím. Chápu, že na své rozlílení má svůj způsob právo.*

Tedy jsem psal o pasivitě a neovlivnosti učitelky mateřských škol a o tom, že to „na mnoha mateřských školách vypadá [...] smutně“ a že se pro zlepšení to neděje. Alena Bláhová se Sezimova Ústí se ovšem právem cítí být „z obliha“. Je totiž z těch učitelky mateřských škol, pro které zářezání dramatické výchovy do osnov MŠ není přítěží nebo nepřijemnou kompli-

Proč se Alena rozzlobila?

kací, ale novým podnětem k promyšlenější estetické výchově. Navíc má Alena Bláhová jako vedoucí sekce literární výchovy při Okresním pedagogickém středisku v Táboře zásluhu — spolu s Blankou Rožánkovou a dalšími, o nichž se na této dvostránce dočtete, — na přípravě cyklického školení pro své kolegyně, pro učitelky MŠ ve svém okrese, o dramatické výchově. Dramatická výchova byla sice do osnov MŠ zařazena, ale je veřejným tajemstvím, že většina učitelky neví, co to vlastně je, co si o ní má myslet, k čemu může být dobrá, co je jejím smyslem, o praktickém zvládnutí metodiky tohoto oboru nemluví.

Potěšitelné je, že v Táboře pochopili, že pro estetickou výchovu na mateřských školách [a tím i pro společnost] je třeba konečně něco dělat, a to systematicky, ne nárazově; promyšleně, ne náhodně; jundovaně, ne planě propagandisticky.

Jak na to v tábořském okrese šli, naznačuje alespoň ve zlomcích tato dvostránková mozaika.

JAROSLAV PROVAZNÍK

První seminář pro učitelky mateřských škol našeho okresu jsme vloni připravili v Bechyni. Bylo to jen takové rozjížděcí kolo, které nám mělo ukázat, zda je zvolený program vhodný. Jako lektorka se ho tehdy zúčastnila IRENA ČERNÁ, učitelka MŠ v Dolním Dvořišti. Seminář měl dobrý ohlas, a také jsme se odvážili udělat další krok — a připravili jsme cyklické školení nebo přesněji: dlouhodobý seminář. První setkání se uskutečnilo 28. září 1987.

OPS nám zajistilo místnosti ve Sdruženém klubu pracujících v Sezimově Ústí (za to patří dík Aleně Bláhové, ve-

ducující sekce literární výchovy při Okresním pedagogickém středisku) a pozvalo soudružky učitelky na „povinné školení“. Probíhalo zhruba jednou za měsíc: vždy v pondělí od 8.00 do 13.00 hodin.

První lekce byla vlastně obdobou hodiny v Bechyni — s tím rozdílem, že se jí zúčastnilo už 44 učitelky z celého tábořského okresu. Byly jsme tedy nuceny rozdělit posluchačky na dvě skupiny, jednu vedla IRENA ČERNÁ a druhou jsem vedla já. Protože tato první hodina byla zaměřena spíše na skupinové čtení a seznámení posluchaček se stylem práce, využívaly jsme vydatně her a cvičení se zavřenými očima, abychom odstranili počáteční ostych. Tato metoda se nám plně osvědčila, což se projevilo mimo jiné i v tom, že se nám podařilo navázat se posluchačkami dobrý kontakt. Vklad první hodiny se ostatně projevil i v dalších lekcích, jichž se zúčastnily i posluchačky, které úvodní hodinu nezažily a

kteřé nebyly zdaleka tak spontánní jako ty, s nimiž už jsme se poznaly v dramatických hrách a cvičeních.

Druhá hodina byla věnována metodice dramatické výchovy; lektorkou byla VLASTA ZUMROVÁ, zkušená vedoucí dětských recitačních kolektivů v Prachaticích a pracovníce prachatického OKS. Seminář se zúčastnilo již 54 posluchaček. Zde jsme narazili na první problém, kterého je třeba se vyvarovat anebo ho řešit: protože byla jen jedna lektorka, nebylo možné posluchačky dělit na menší skupiny, a tak práce v „davu“ nemohla beze zbytku splnit očekávaný seminář. Také jsme si jako organizátoři plně uvědomili, že je třeba více přemýšlet nad rozsahem probírané látky s ohledem na čas, který je k dispozici — neboť i tady platí, že méně bývá někdy více.

Třetí seminář vedl MIREK SLAVÍK, vedoucí dětských dramatických kolektivů Hudradlo ze Zlivi v Českých Budějovicích a metodik Československého OKS, a JAROSLAVA KRČKOVÁ, učitelka literární dramatického oboru LŠU v Českých Budějovicích, a byl věnován práci s veršem a rytmem. Opět jsme narazili na nedostatek času, protože jsme chtěli, aby obě skupiny měly možnost pracovat s oběma lektory. To bylo také naším úmyslem už na počátku, při koncipování celého cyklu — protože je velice užitečné, když posluchačky mají možnost poznat různé styly práce, různé osobnosti vedoucích. Smyslem těchto prvních setkání bylo naznačit, že každý vedoucí svou vlastní osobností prakticky určuje metodu práce s dětmi, způsob využití cvičení a dalších prostředků dramatické výchovy. Neboť cvičení a ostatní pomůcky si posluchačky mohou najít v literatuře, která je jim při seminářích doporučována, ale smysl dává tímto prostředkům teprve osobní vklad vedoucího.

Třetí lekcí skončila první fáze sezná-

mování se s dramatickou výchovou. Byla to fáze, při níž se kladl důraz především na hry a cvičení, které mohou učitelky využít v práci s dětmi. Ve druhé fázi cyklického školení se budeme zaměřovat spíše na rozvíjení dovedností a zkušenosti samotných posluchaček.

Nejprve proběhne seminář pohybové výchovy, jehož lektorkami bude IRENA ČERNÁ a já. Na něj bude navazovat seminář k práci s předmětem a hlasem s lektory RADKOU KRATOCHVÍLOVOU, učitelkou LDO LŠU v Praze 5, a RADIMEM SVOBODOU, členem bývalého loutkářského souboru P. S. ÚDPM JF Praha. Celý cyklus zavře seminář s HANOU BUDÍNSKOU z pražského Ústředního domu pionýrů a mládeže Julia Fučíka v Praze na téma Loutka a výtvarná hra s přihlídnutím k práci s maňásky.

V zájmu delšího a intenzivnějšího metodického působení na učitelky MŠ jsme se rozhodli přemluvit OPS, aby posluchačkám zařídilo uvolnění na krajskou přehlídku dětských divadelních a loutkářských souborů Tábořské práce (o loňském ročníku Tábořského práce viz ČSL 1987, č. 12, str. 278 — pozn. red.).

Při přípravě a organizování seminářů se nám velice osvědčila spolupráce s metodičkou OKS Tábor Ivou Zemanovou, která si uvědomila, že v podstatě ji nepřisloušející seminář se jí zročí přinejmenším v individuálních výstupech učitelky MŠ a snad i v zájmu učitelky MŠ o práci s dětskými dramatickými a loutkářskými kolektivy.

BLANKA ROŽÁNKOVÁ

PŘÍPRAVA NA HODINU RYTMICKÝCH CVIČENÍ A HER VYBRANÝCH Z KARTOTÉKY HANY BUDÍNSKÉ A VYZKOUŠENÝCH S DĚTI MI MŠ

Opakujte společně v kruhu plesný rytmus úderů, které zatleskáme. [Zvládnějí i děti mladší věkové skupiny.]

Každý si určí vlastní rytmus, který se snaží mezi ostatními udržet. [Rytmus jsem každému dítěti určovala já, malé děti si těžko hledají samy svůj osobitý rytmus.]

Rozdělte se na menší skupinky, každá si zvolí jednoduchý rytmus a snaží se ho udržet, aniž přehluší ostatní [To i předchozí cvičení lze provádět jen se skupinou nejstarších dětí, tedy s dětmi pěti- a šestiletými.]

Společně s dětmi vytleskávají vedoucí rytmus slovy (otázek a odpovědí). Vzájemnému seznámení na první schůzce může posloužit nejednodušší cvičení rytmu otázek a odpovědí: Jak se jmenuješ? Eva. Jak se jmenuješ? František. Jak se jmenuješ? Dan.

V dalším cvičení ukazuje vedoucí vždy pro společné otázky na některý předmět, děti pak beze slovy vytleskávají rytmus názvu předmětu. Příklad: Co je to? [Lavice.] Co je to? [Stůl.] Co je to? [Kniha.] Co je to? [Podlaha.] Co je to? [Strop.] Všechny tyto hry na otázky a odpovědi můžeme místo tleskáním doprovázet bicími nástroji z Orffova instrumentáře. [Tato cvičení lze zařadit i pro mladší věkovou skupinu na MŠ.]

Hra na vlak. Uchopte se v zástupu za pasy a rozjeďte se jako vlak. Zpočátku těžce a pomalu na slova: Už to vezu — už to vezu — už to vezu... pak rychleji na slova: Spěšně, spěšně vozím třeba — spěšně, spěšně vozím třeba.

ně... pak ještě zrychlíme: To si fičím — to si fičím — to si fičím... a nakonec zase začněme postupně zpomalovat. [Vhodné pro obě věkové skupiny v MŠ.]

Vlastní orchestr. Vytvořte si orchestr z bicích nástrojů Orffova instrumentáře, doplňte ho improvizovanými zvukovými nástroji (dětskými trumpetkami, chrasťkami, řetězkami, valchou, krabičkou s hřebíky, krabičkou s pískem, nafukovacím balónek apod.). Vytvářejte krátké zvukové skladby na určená témata. [Skládejte budou zpočátku chaotické; vedte děti k tomu, aby přemýšlely nad stavbou svých výtvorů, nad tím, že každá skladba musí mít svůj začátek, prostředek a konec. Vhodné pro skupinu nejstarších dětí.]

Vodní skladbu lze vytvářet z rytmických zvuků vody (plácání, špíchnání, bubláni), doprovázených sypaním a házením písku do vody, bítováním vody, vhažováním kamenů na různé vzdálenosti. [Děti velice oblíbená hra — méně ukližečkami. Nejprve jsme s dětmi vodu pozorovali a poslouchali, hráli jsme si s ní, a teprve potom jsme se pustili do vymýšlení vodních skladeb.]

IRENA ČERNÁ

PŘÍPRAVA NA LEKCI POHYBOVÉ VÝCHOVY PRO UČITELKY

Dechové cvičení. Leh na zádech, tělo v ose, ruce volně podle těla s dlaněmi vytvořenými vzhůru. Výdechem protlačujeme bederní lordózu k zemi, aktivizujeme těžiště. Motivace: Jsme jehla, zádech je špička, dechem zavadáváme jehlu do látky. Jehla musí být rovná [páť přitlačena k zemi]. Ruce jsou nitě volně navlečené do jehly.

Peříčko. Foukáme vzhůru lehké peříčko, které lze nahradit lehkým papírem, vystřiženým třeba do tvaru sněhové vločky.

Pohyb z těžiště. Hrajeme si s gumovým míčkem velkým asi 15 cm v průměru. Akcentem z těžiště udeříme míčkem vši silou o zem. Ruce jsou asi ve výši hrudníku, prupnuté nohy nakrčíme, mč by měl udeřit před špičkami nohou. Při správném provedení míč vyletí až do stropu zcela kolmo a vrátí se do rukou. Motivace: Text básničky Hop, hop, hop... První verš použijeme k rytmickému zvládnou; celá báseň motivuje děti k prozaření stropu pro netopýra.

Bublinka vyvolává v hráčích zcela jiné představy. Gumový míč nutí k vyvíjení síly, bublinka je lehká. Proto se při práci s dechem může představovat bublinka stát vhodnou motivací. Sedíme na patách, vedle sebe máme nafukovaný balónek. Položíme na něj ruku, lehce a současně s prudkým zvednutím ruky se výdechem zvedneme do kleku. Máme-li aktivní těžiště, zvedne se i míček ze země.

Na důvěru. Hráči se postaví do kruhu, v němž stojí jeden hráč se zavřenými očima. Všichni v kruhu na něj pohodlně dosáhnou dlaněmi. Hráč stojící v kruhu má zaktivizované těžiště. Pohybem z těžiště se vychýlí na některou stranu, kde je spoluhráč zachycen dlaněmi a vychýlen jiným směrem. Nepracuje-li se s těžištěm, zdá se prostřední hráč velice těžký a těžko zvladatelný.

BLANKA ROŽÁNKOVÁ

KARTOTÉKA HANY BUDÍNSKÉ

je jednou z nejužitečnějších a nepraktičtějších metodických příruček dramatické výchovy s loutkou i bez ní, která v systematickém a opravdu metodickém uspořádání nabízí desítky her a cvičení využitelných zčásti i v mateřských školách. Hry a cvičení jsou v kartotéce sešpukeny do těchto oddílů: Pozornost, paměť a představitost. Rytmus. Jevištní řeč. Fantazie a tvořivost. Hry a study. Hry s loutkou. Základní bibliografické údaje o kartotéce — autorka: Hana Budínská, název: K činnosti zájmových kroužků loutkového divadla, vydal: Ústřední dům pionýrů a mládeže Julia Fučíka, Havlíčkovy sady 58, Praha 2, tel. 25 32 55-8, rok vydání: 1984, náklad: 6000 výtisků.

Vítězslav Nezval

HOP, HOP, HOP

byl jeden strop. Na tom stropě byla díra pro velkého netopýra, byla jako hrob, hop, hop, hop!

Hop, hop, hop, byl jeden strop. Na tom stropě byla louka pro mouchu a pro pavouka, veliká pět stop, hop, hop, hop!

Hop, hop, hop, byl jeden strop. Na tom stropě byla díra, do té díry chytli výra jako' pod poklop, hop, hop, hop!

HOP, HOP, HOP — je jednou z dlouhé řady básniček a říkadel, kterými Vítězslav Nezval proškvaloval svou surrealistickou knížku pro děti *Anička skřítek a Slaměný Hubert* z roku 1936 (tehdy vyšla v Dědictví Komenšého s pozoruhodnými a dnes už neznámými ilustracemi malířky Toyen). Vynalézavá učitelka MŠ v této knížce jistě objeví další verše, které mohou obohatit práci s dětským kolektivem — a to nejen při literární a dramatické výchově.

Ilustrace Jiřího Trnky k 2. vydání Nezvalovy Aničky skřítko a Slaměného Huberta, která vyšla ož v roce 1963...